

به نام خدا

تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی در آموزش و پرورش

مولفان :

منصور محمودی

ایران دستباز

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : محمودی، منصور، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور : تاثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی در آموزش و پرورش / مولفان
منصور محمودی، ایران دستباز.
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری : ۱۰۱ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۳-۰
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۹۵ - ۱۰۱.
Social capital (Sociology)
موضوع : سرمایه اجتماعی
آموزش و پرورش -- هدف‌ها و نقش‌ها

Education -- Aims and objectives

Social security

تأمین اجتماعی
شناسه افزوده : دستباز، ایران، ۱۳۵۹-
رده بندی کنگره : HM۷۰۸
رده بندی دیویی : ۳۰۲
شماره کتابشناسی ملی : ۹۵۸۰۳۳۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

نام کتاب : تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی در آموزش و پرورش

مولفان : منصور محمودی - ایران دستباز

ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ : ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۳

چاپ : زبرجد

قیمت : ۱۰۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان :

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۳-۰

تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	فصل اول
۷.....	کلیات
۷.....	مقدمه
۱۴.....	اهمیت موضوع
۱۹.....	فصل دوم
۱۹.....	مبانی نظری
۱۹.....	بخش اول : سرمایه اجتماعی
۱۹.....	تعریف سرمایه اجتماعی :
۲۱.....	اشکال سرمایه اجتماعی:
۲۳.....	سابقه سرمایه اجتماعی
۲۵.....	سطوح سرمایه اجتماعی
۲۷.....	سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار
۲۸.....	تفاوت بین سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی
۲۹.....	نقش دولت در ایجاد سرمایه اجتماعی
۳۱.....	مفهوم آموزش و پرورش :
۳۱.....	نقش آموزش و پرورش در تغییر اجتماعی:

۳۳ سرمایه اجتماعی و آموزش و پرورش:
۳۸ کارکردهای آموزش و پرورش:
۳۸ الف) انتقال فرهنگی
۳۹ ب) جامعه‌پذیری
۳۹ ج) گزینش و تخصیص
۴۰ د) نظارت اجتماعی
۴۰ و) رشد و پرورش شخصی
۴۱ ه) کارکرد سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش
۴۱ ی) پرورش سیاسی
۴۲ نظریه پردازان مفهوم سرمایه اجتماعی
۴۲ پی‌یر بوردیو
۴۵ جیمز کلمن
۵۰ رابرت پاتنام
۵۳ مایکل وولکاک و دیپانارایان
۵۴ ۱- نگاه جماعتی
۵۴ ۲- نگاه نهادی
۵۴ ۳- نگاه شبکه‌ای
۵۵ ۴- نگاه هم‌افزایی
۵۶ عاطفه و انگیزه
۵۷ بخش دوم: امنیت اجتماعی
۵۷ معنای امنیت

۵۸ مفهوم امنیت اجتماعی
۶۰ امنیت عمومی، امنیت اجتماعی و امنیت انتظامی
۶۱ نظریه پردازان امنیت اجتماعی
۶۱ باری بوزان
۶۳ ال ویور
۶۵ رابرت ماندل
۶۶ آنتونی گیدنز
۶۷ ساختاربندی از نظر گیدنز
۶۸ تالکوت پارسونز
۶۸ آگوست کنت
۷۰ دور کیم
۷۳ مولار و امنیت
۷۴ امنیت ملی:
۷۵ امنیت انسانی:
۷۶ امنیت اجتماعی:
۷۸ تونیس و امنیت اجتماعی
۷۸ رویکردها و نظریه‌های کلاسیک
۷۸ ایده آلیسم و امنیت
۷۹ اثبات گرایی و امنیت
۸۱ رویکردها و نظریه‌های مدرن
۸۲ دیدگاه انتقادی

۸۳ طبقه اجتماعی
۸۵ رویکرد طرد اجتماعی
۸۶ نظم اجتماعی در نظریه نابسامانی
۸۹ چارچوب نظری
۹۵ منابع:

فصل اول

کلیات

مقدمه

از آغاز آفرینش انسان، امنیت مهم‌ترین عاملی بود که موجب گردهمایی انسان‌ها و زمینه‌ساز استفاده بشریت از نیروهای هم‌دیگر و مشارکت انسان‌ها در مسئولیت‌های اجتماعی شد، تا نوع بشر بتواند به زندگی خویش ادامه دهد. امنیت از ضرورت‌های حیات انسانی است و با تداوم زندگی از اهمیت آن کاسته نشده، بلکه به‌زعم متفکران حوزه‌های گوناگون علوم انسانی، از جمله روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، این مقوله همراه با نیازهای فیزیولوژی که اساسی‌ترین نیازهای انسان هستند، به‌عنوان نیازهای اولیه انسان، موقعیت خود را تا به امروز حفظ نموده است. (دوستی کج، ۱۳۹۴: ص ۱)

درواقع منظور از امنیت، رفع خطر است و رفع خطر استفاده مفید از فرصت‌هاست؛ بنابراین امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است. رهایی نسبی از تهدیدها و استفاده حداکثری از فرصت‌ها، باعث برقراری امنیت می‌شود.

امنیت عبارت از دو وجه است: در وجهی ایجاد امنیت به شرط عدم خطر است و در وجه دیگر به دست آوردن فرصت‌ها و حفظ منافع و ارزش‌هاست. بر این اساس امنیت اجتماعی عبارت است از: حفظ حیات گروهی انسان‌ها از خطرات و بهبود سطح زندگی با تدابیری مناسب جهت کسب فرصت‌ها؛ بنابراین امنیت اجتماعی بر اساس عوامل گوناگون ایجاد شده و نقش ابعاد سرمایه اجتماعی در تشکیل آن از اهمیت زیادی برخوردار است و تا حدی است که نقش سرمایه اجتماعی از سرمایه فیزیکی و انسانی در جامعه بیشتر است. به نظر اندیشمندان بدون سرمایه اجتماعی در جوامع، سایر سرمایه‌ها اثربخشی ندارند، چون که با کاهش میزان ابعاد سرمایه اجتماعی در یک جامعه اعتماد، مشارکت، انسجام و نظم تنزل یافته و بعد از آن، پایین آمدن امنیت اجتماعی و بازتابش را در قالب آسیب‌های اجتماعی و تشکیل ناهنجاری‌های جامعه شاهد خواهیم بود.

سرمایه اجتماعی مؤلفه‌ای است که امنیت اجتماعی را بهبود می‌بخشد و جامعه بشریت را سالم و مطلوب می‌سازد. یک ماده از جامعه مدنی، سرمایه اجتماعی است که از تعاملات روزانه مردم به دست می‌آید و باعث ایجاد ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی بر اساس اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌شود. (موسوی و شریعت‌نژاد، ۱۳۹۵: ص ۲)؛ بنابراین به بحث سرمایه اجتماعی، امنیت اجتماعی و مبانی نظری آنها پرداخته می‌شود.

یکی از مفاهیم مهم، پیچیده و تازه در جهان امروز و در بسیاری از بحث‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مفهوم امنیت است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶: ص ۱۷). امنیت از ضرورت‌های اساسی انسان‌ها در جامعه محسوب می‌شود و نبود یا اختلال در آن، انعکاس و پیامدهای نگران‌کننده به همراه دارد (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ص ۳۲).

احساس امنیت در جامعه فرایندهای اجتماعی و روانی است که صرفاً بر انسان‌ها تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثریت افراد جامعه طبق نیازها، خواسته‌ها، علایق و توانایی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و یا از بین بردن آن نقش اصلی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ص ۳۲). به نقل از بعضی متفکران، مقوله‌ی امنیت را می‌توان دارای قدمت تاریخی طولانی‌تر از مفهوم اجتماع و جامعه دانست و یکی از اصلی‌ترین انگیزه‌ها و دلایل به وجود آورنده اجتماعات از ساده‌ترین تا پیچیده‌ترین شکل آن، پاسخ به نیازهای اجتماعی-روانی بوده است. لزوم امنیت از ذات فطری بشر ناشی می‌شود و برای به وجود آوردن آن عامل‌های متعددی لازم است، که گسترش عدالت، نفی تبعیض و نژادپرستی، مبارزه با ظلم و زمینه‌های تعرض اجتماعی در میان انسان‌ها از آن جمله به شمار می‌آید (عمید زنجانی، فاقد تاریخ: ص ۲۳۶).

امنیت یک پدیده احساسی و ادراکی است، یعنی باید در ذهن مردم، مسئولان کشور و تصمیم‌گیران سیاسی و اجتماعی این اطمینان خاطر به وجود آید که برای تداوم زندگی بی‌دغدغه و آسوده جامعه، امنیت لازم وجود دارد. شاخص ذهنی امنیت اجتماعی،

احساسی است، در بین افراد یک جامعه در رابطه با شرایط آن جامعه، ولی بعد عینی امنیت اجتماعی شرایطی است که به احساسات و نگرش‌های فردی وابسته نیست، بلکه مربوط به واقعیات اجتماعی است. برای ترقی، گسترش و تکامل جامعه، پیشرفت‌های اقتصادی کشور، سرمایه‌گذاری‌ها و همچنین شکوفایی استعدادها، هیچ عنصری مهم‌تر از امنیت در جامعه نیست و بدون وجود آن توسعه اجتماعی، خلاقیت‌ها و فعالیت‌های بااهمیت امکان‌پذیر نخواهد شد. (کفاشی، ۱۳۹۳: ص ۴۱-۳۸)

باگذشت تاریخ بشر و بررسی‌های زیادتر اندیشمندان و محققان علوم اجتماعی، تنها دولت قدرتمند و کارآمد، ایجادکننده امنیت اجتماعی افراد محسوب نمی‌شد. متفکران علوم اجتماعی بر نقش جامعه مدنی در به‌وجودآوردن امنیت و ابعاد آن تأکید اساسی کردند. این رویکردها خصوصاً در دهه‌های اخیر در قالب مفهوم سرمایه اجتماعی، با شانس زیادی روبرو شده است (قدرتی و همکاران، ۱۳۸۸: ص ۸).

سرمایه اجتماعی، یکی از منابع بااهمیت برای افراد جامعه است و می‌تواند بر توانایی کنش افراد و کیفیت زندگی‌شان مؤثر باشد. هر چه سرمایه اجتماعی در یک نظام اجتماعی زیادتر باشد، باعث کاهش هزینه‌های مربوط به این ارتباطات رسمی می‌گردد. این امر نشان می‌دهد که هماهنگی و ارتباط بین اعضای نظام‌های اجتماعی طبق هنجارهای غیررسمی در حال مبدل‌شدن به یک موضوع مهم در جوامع پیشرفته و مدرن

است و به مرور در حال تثبیت جایگاه‌های مهم‌تر، در طرح‌های اقتصادی جدید است (حسینی، ۱۳۸۹:ص ۸۴).

در دنیای امروزه این واقعیت ثابت شده است که در جامعه مدنیت، اگر کاربرد کنترل و نظارت بر اکثر نظام‌های خدماتی وسیع، بر پایه هنجارهای اجتماعی موجود در درون گروه‌ها و اصناف مربوطه اعمال شود، هزینه‌های نظارت و کنترل بر عملیات را در مقایسه با رویه‌های بوروکراتیک بسیار کاهش می‌یابد (حسینی، ۱۳۸۹:ص ۸۵-۸۴).

سرمایه اجتماعی مؤثرتر از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع است و بدون آن روند توسعه فرهنگی، امنیتی و اقتصادی جامعه غیرممکن می‌شود. هنجارهای موجود در جامعه باعث بهبود انسجام اجتماعی شده و سپس نظم اجتماعی که اساس امنیت اجتماعی است، فراهم می‌شود. ضمناً امنیت در همه جنبه‌ها بدون همکاری و مشارکت آحاد جامعه ممکن نیست؛ لذا نبود و یا کمبود سرمایه اجتماعی باعث بروز مشکلات، آشفتگی‌ها و ناسازگاری‌های گوناگون اجتماعی می‌گردد. با کاهش سرمایه اجتماعی، جامعه دچار ضعف، هرج و مرج و درنهایت ناهنجاری در سطح وسیع خواهد شد و امنیت اجتماعی آن به خطر می‌افتد؛ بنابراین اگر در درون جامعه اعتماد اجتماعی تنزل پیدا کند، آن ملت مسیر رو به نابودی را طی می‌نماید. هنجارهای اجتماعی می‌تواند به ایجاد نظم اجتماعی که زیربنای امنیت اجتماعی است، کمک نماید. امنیت در همه جنبه‌ها بدون همکاری و مشارکت افراد جامعه فراهم نمی‌شود. سرمایه اجتماعی در ارتباط میان

افراد جامعه مجسم می‌شود و وقتی ایجاد می‌گردد که ارتباط در میان مردم به شیوه‌ای تحول یابد که کنش‌ها را آسان کند.

پاتنام^۱ قائل به تمایز بین شیوه محدودکننده و پیونددهنده سرمایه اجتماعی بود. از نظر پاتنام سرمایه اجتماعی محدودکننده در درون خانواده‌ها، دوستان و سایر نزدیکان وجود دارد و کسانی که ویژگی جامعه‌شناختی مشابه دارند، را به هم پیوند می‌دهد؛ و متمایل است که هویت‌های منحصر گروه‌های هم‌هنگ را حفاظت نماید. سرمایه اجتماعی پیونددهنده، افراد را با نزدیکان دورتر پیوند می‌دهد و باعث وارد شدن آنها به گروهی غیر از گروه خود هم می‌شود؛ تمایل دارد که هویت‌ها و اعمال متقابل وسیع‌تر را ایجاد نماید و تنها گروه‌های کوچک را تقویت نمی‌کند. به اعتقاد پاتنام سرمایه اجتماعی محدودکننده برای ابقای انسان‌ها و سرمایه اجتماعی پیونددهنده برای موفقیت انسان‌ها مناسب است. وولکاک^۲ این تمایز دوگانه را گسترش داده و با وارد کردن عنصر سومی آن را افقی محسوب می‌کند. سرمایه اجتماعی ارتباطی جنبه عمودی است که شامل: روابط بالا و پایین اجتماعی و اقتصادی است. فایده سرمایه اجتماعی ارتباطی آن است که افراد را توانا می‌سازد تا کارایی منابع و ایده‌ها را به کمک روابط محیط اجتماعی خارج از خود

1. putnam

2. Wolcock

افزایش دهند. پاکستون^۱ برای اینکه ابعاد ساختاری و هنجاری شبکه‌های افراد ترکیب شوند، سرمایه اجتماعی را شامل دو جزء می‌داند و هرکدام به صورت جداگانه عمل می‌کنند و این دو جزء عبارت‌اند از: ۱- میزان پیوستگی‌ها در میان افراد ۲- ارتباط‌های ذهنی در میان همان افراد. (فیلد^۲، ص ۹۷-۹۶)

سرمایه اجتماعی به علت توانایی در تفسیر پدیده‌های زیادی از داخل جوامع، جایگاهی بااهمیتی علمی بالا را در دنیا کسب نموده است. در علوم اجتماعی به طریقی این مفهوم کاربرد دارد، و به مفهومی بین‌رشته‌ای مبدل شده که میزان ادبیات دانشگاهی و اجتماعی مربوط با آن در حال گسترش است.

سرمایه اجتماعی نقش مهمی در هماهنگی بین منابع انسانی و سازمانی دارد و بدون وجود آن سایر سرمایه‌ها کارایی خود را از دست می‌دهند و بهره‌گیری از سرمایه‌های دیگر در سازمان‌ها به کمک سرمایه اجتماعی امکان‌پذیر است. کاهش اعتماد شهروندان به سازمان‌های دولتی یکی از بحران‌های دنیای امروز است. این کاهش اعتماد به علت فسادهای اداری و یا اعمال خلاف عده‌ای از مدیران سازمان‌هاست. نهادها اغلب شعار برابری و عدالت را بیان می‌کند ولی در عمل چنین رفتاری انجام نمی‌دهند و این عامل بی‌اعتمادی سازمان‌ها می‌شود. آموزش و پرورش باید در ایجاد سرمایه اجتماعی نقش

1. Paxton
2. field

اساسی داشته باشد و اگر در جامعه سرمایه اجتماعی موجود باشد مردم در ارتباط با یکدیگر و سازمان‌ها از انعطاف بالایی برخوردار هستند (فرح‌بخش، نیک‌پی، بهرامی یاراحمدی، ۱۳۹۴).

احساس امنیت و برخوردار بودن از امنیت اجتماعی یکی از اهداف اصلی هر جامعه‌ای است. این مسئله موجب پیامدهای از جمله اعتماد اجتماعی پایین در جامعه، گسست روابط اجتماعی در سطوح مختلف، کاهش انسجام اجتماعی، کاهش مشارکت اجتماعی در سطوح مختلف شده است.

اهمیت موضوع

اهمیت موضوع احساس امنیت اجتماعی از آنجا ناشی می‌شود که مخاطرات داخلی بالفعل و بالقوه در دولت‌های کمتر توسعه‌یافته غالباً امنیت اجتماعی این کشورها را به مخاطره می‌اندازد. پس شناختن عامل‌های تأثیرگذار بر امنیت اجتماعی از پیش‌شرط‌های اصلی برای پیمودن مسیر پیشرفت سطوح امنیت اجتماعی محسوب می‌شود و از نقش زیادی در تصمیم‌گیری‌های راهبردی کشورها برخوردار است. اهمیت امنیت در ترقی هر جامعه‌ای تا آن اندازه است که در واقع آن را پیش‌شرط هر توسعه‌ای بشمار می‌آورند. مخصوصاً در کشورهای کمتر توسعه‌یافته که با انواع موانع و مشکلات ناشی از نبود پیشرفت و بی‌ثباتی ساختارهای متنوع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، و غیره. روبرو